

УДК 321.01(477)

DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2023-18-182-198>

FORMATION OF NATIONAL PRIDE IS A NECESSARY COMPONENT OF UKRAINIAN STATEHOOD

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГОРДОСТІ – НЕОБХІДНА СКЛАДОВА УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Леся Коцур,

*Кандидат історичних наук,
доцент кафедри політології*

E-mail: dombrovska_ne@ukr.net

ORCID: [https://orcid.org/0000-](https://orcid.org/0000-0001-8996-1606)

0001-8996-1606 Університет

Григорія Сковороди в

Переяславі, вул.

Сухомлинського, 30,

м. Переяслав, Київська обл.,

Україна, 08401

Lesia Kotsur,

Ph.D. in Historical Sciences,

Associate Professor of

Department of Political

Sciences E-mail:

dombrovska_ne@ukr.net

ORCID: [https://orcid.org/0000-](https://orcid.org/0000-0001-8996-1606)

0001-8996-1606 Hryhorii

Skovoroda University in

Pereiaslav30, Sukhomlynskooho

Str., Pereiaslav, Kyiv region,

Ukraine, 08401

ABSTRACT

Theoretical and methodological approaches to understanding the phenomenon of «national pride» are revealed. Found out that the nature of «national pride» is most meaningfully revealed by the research of foreign authors such as Tom V. Smith, Lars Jarkko, Valentyna Dimitrova-Grayzl, Jonathan Eastwood, Peter Grayzl, Christopher Dawson, Larysa Tamulina and others. In their research they emphasize the fact that national pride is higher than patriotism, but at the same time it is not nationalism. The main factor contributing to the formation of national pride is strengthening and stability of the national identity of citizens, which depends on a number of factors. While research the formation of national pride

in independent Ukraine, Larysa Tamulina singles out several factors that contributed to the establishment of this phenomenon in Ukraine after 2014 – armed aggression of the Russian Federation, strengthening of the position of the Ukrainian language and further strengthening of democracy. Also, in the article attention is paid to the state of national pride in the USA and some European countries at the current stage of development. The revealed trends indicate a significant drop in indicators of national pride, especially among young people. Analyzing the state policy of Ukraine on the «pride vector» which was launched in 2015, it was found that, in addition to the factors mentioned by Larysa Tamulina, it envisaged the launch of a whole set of state programs and reforms designed to create sustainable national pride in the population of Ukraine. The result of the initiated initiatives was a rapid growth of national pride among Ukrainians, as evidenced by sociological surveys. The Russian Federation's full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022 has been found to have raised national pride levels to between 75 and 98% (according to various estimates).

At the same time, the research identified factors that could lead to a significant decrease in national pride and proposed ways to solve them.

Keywords: *Ukraine, national pride, identity, patriotism, state formation, national interests.*

Постановка проблеми. Формування у громадян почуття любові, поваги та відповідальності за майбутнє своєї країни не втратило своєї актуальності й у XXI столітті. Адже історичний досвід засвідчує, що саме люди з глибоким почуттям любові та поваги готові прийти на порятунок країни у складний для неї час. Водночас у зв'язку з тим, що у XX столітті почуття патріотизму проявлялося у крайніх формах і подекуди призводило до жакликих наслідків, у XXI столітті теоретики багатьох країн намагаються сформувати нові підходи до патріотичного виховання починаючи від лояльного, конституційного, конструктивного, етичного, економічного,

морального патріотизму, космополітично-патріотичного виховання, і нарешті до формування національної гордості та критичного патріотизму (Коцур, 2019). Попри те, що усі ці форми патріотизму викликають неабиякий інтерес, на особливу увагу заслуговує саме виховання у молоді почуття національної гордості, як особливого різновиду патріотизму. Такий підхід для України важливий у першу чергу через те, що наступні покоління українців мають позбутися тягара «народу-жертви», «народу мученика, вічного борця за свою свободу». У молоді має бути сформоване глибоке почуття самоповаги й гордості від почуття приналежності до українського народу.

Аналіз основних досліджень. Найширше поняття «національної гордості» висвітлене у дослідженнях закордонних авторів. Зокрема Том В. Сміт та Ларс Яркко вважають, що «національна гордість – це позитивні відчуття, які громадськість почуває до своєї країни внаслідок своєї національної ідентичності» (Smith, Kim, 2006; Smith, Jarkko, 1998). Фактично, національна гордість – це щось середнє між патріотизмом та націоналізмом. Вона більшою мірою притаманна демократичним суспільствам і меншою – посттоталітарним. Водночас Валентина Дімітрова-Грайзл, Джонатан Іствуд та Пітер Грейзл вважають, що чим давнішою й всеохопною є національна ідентичність, тим більший відбиток вона накладає на формування національної гордості. Саме довголіття національної ідентичності, на їхню думку, сприяє зміцненню національної гордості (Dimitrova-Grajzl, Eastwood, Grajzl, 2016). Предметом уваги інших науковців є джерела національної гордості, такі як наука, економіка, спорт, мистецтво, література, мова, армія, демократія, історія, ідентичність тощо (Evans, Kelley, 2002). Крістофер Доусон взагалі пропонує розвивати модель національної гордості через солідарність, яка побудована на політиці плюралізму, а не ідентичності, демократичному націоналізмі, а не аморфному інтернаціоналізмі та активній громадській участі у реалізації досяжної політичної програми дій, яка є надією та базується на

колективному розумінні про краще майбутнє для своїх країн (Dowson, 2019). Формування національної гордості в незалежній Україні показано у дослідженні Лариси Таміліної «Динаміка національної ідентичності та формування гордості в Україні» (2021). У ній авторка показує, що на формування національної гордості в Україні суттєво вплинули: російська агресія, популяризація та захист української мови, посилення демократичних цінностей (Tamilina, 2021).

Таким чином, ми бачимо, що національна гордість не обділена увагою науковців, з досліджень яких ми можемо почерпнути теоретичний матеріал для формування подальших дискусій. Проте, варто звернути увагу на те, що більшість цих досліджень проводилися на рубежі століть, а тому очевидно що національна гордість, як явище зазнала серйозних трансформацій. Наприклад, опитування у США у 2020 р. і 2023 р. показали, що за останні двадцять років рівень національної гордості в країні знизився з 55 до 38%, а серед молоді народженої після 1997 р. аж до 16% (Poll..., 2023; Brennan, 2022). При цьому слід зауважити, що у 2004-2005 рр., коли в країні був високий рівень терористичної загрози, національна гордість американців сягала 69-70%, а серед молоді навіть 89% (Beer, 2020). Схожі показники національної гордості в межах 40-45% були притаманні у 2021 р. Великобританії й Франції, у той час, як у Німеччині вони сягали 53% (Silver, 2021).

Мета дослідження полягає у тому, щоб проаналізувати особливості формування національної гордості в Україні та виявити перспективні напрямки її утвердження у процесі подальшого державного будівництва.

Виклад основного матеріалу. В Україні аспект національної гордості досі лишається малопопулярним, як серед науковців, так і держслужбовців. У нас переважає традиційна тема національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання (Сойчук, 2013). Проте, слід звернути увагу на той факт, що в Україні «вектор гордості» на рівні

державної політики вже започаткований. Так, 12 січня 2015 р. було прийнято Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”». У ньому мовилося, що *«вектор гордості – це забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт»* (Про Стратегію..., 2015). Також згідно дорожньою картою цієї Стратегії в рамках «вектору гордості» мали бути започатковані наступні програми та реформи: Програма популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі; Програма створення бренду «Україна»; Реформа нагородної справи; Програма розвитку інновацій; Розвиток інформаційного суспільства та медіа; Реформа державної політики у сфері науки та досліджень; Українська космічна програма; Програма розвитку туризму; Реформа державної політики у сфері культури; Програма розвитку національного кіновиробництва; Програма розвитку національної видавничої справи; Реформа державної політики у сфері спорту та Програма залучення талантів тощо (Про Стратегію..., 2015). Перелік цих заходів свідчить про всеохопний та ліберальний підхід до процесу формування національної гордості. Фактично, вектор гордості мав започаткувати новий вимір національної гордості в Україні з чітким проукраїнським лейтмотивом, покликаним звести нанівець будь-які намагання РФ сформувати нові комплекси меншовартості у майбутньому.

Як наслідок, вже невдовзі в межах культурної арени України з’явилися нові інституції – Український Інститут Книги, 2016 рік (Український Інститут Книги, 2023), Український Культурний Фонд, 2017 рік (Український Культурний Фонд, 2023), Український Інститут, 2017 рік (Український Інститут, 2023), нового значення набуло Державне агентство з питань кіно. Також у 2016 році при Міністерстві культури було створено відділ проблем розвитку *культурних і креативних індустрій (ККІ)* (Фарінья, 2016: 4, 6), 10 травня 2018 року з’явився новий єдиний бренд України – Ukraine NOW (Ukraine NOW..., 2018).

Пізніше, вектор гордості було закладено і Стратегію національно-патріотичного виховання від 18 травня 2019 року (Про Стратегію..., 2019) та в Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України від 6 червня 2022 року, адже у них мовиться про збільшення кількості здобувачів освіти та громадян, які пишуться своїм українським походженням та громадянством (Про деякі питання..., 2022). Оскільки, на думку теоретиків, формування національної гордості прямо залежить від рівня національної ідентичності, то важливим є й прийнятий 13 грудня 2022 року Закон «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (Про основні засади..., 2022).

З огляду на сказане варто поглянути на тенденції, щодо формування національної гордості в Україні. Так, соціологічні дослідження, які проводилися упродовж останніх десятиліть показують, що така політика справді зумовила певні зміни в суспільній свідомості, які ми сміливо можемо пов'язати з реалізацією державної політики по «вектору гордості» після 2014 року. Адже, якщо поглянути на соціологічні опитування за 2010-2013 років, то ми побачимо, що частка громадян України, які називали себе патріотами зростає з 76% до 81%. Однак важливо зауважити, що критерії гордості були поляризованими й досить низькими. Так, у 2010 р. почуття гордості за землю, на якій опитувані живуть був (31%), за історичне минуле (25%), за літературу та мистецтво (9%), за військову міць держави (3%), за мову 13%, а українцями ідентифікували 57% опитаних (Чим гордяться українці..., 2010; Динаміка..., 2013). У 2013 році пишались тим, що є українцями тільки 47% громадян, проте вже у 2015 році цей показник склав 67% (Волосевич, 2016). На кінець 2018 року суттєво зміцнилася національна ідентичність – українцями себе ідентифікували 66% опитаних, що суттєво позначилося на показниках національної гордості пізніше (Динаміка..., 2018).

Так, відповідаючи на питання «Наскільки Ви пишаєтеся тим, що Ви громадянин України?» у 2020 р. позитивно відповіло майже 86% населення (Tamilina, 2021). Проте, вже у 2021 р. позитивно відповіли 72,1% громадян України (Центр – 72,2%; Північ – 74,3%; Схід – 64,8%; Південь – 55,9%; Захід – 86,9%) (Звіт за результатами..., 2021: 7).

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року ці показники суттєво змінилися. Зокрема соціологічні опитування за 2022 і початок 2023 року показують, що серед громадян України вдвічі зросла гордість та радість за країну. Почуття тих, хто пишається (або гордий) за Україну, згідно з різними даними, було притаманне від 75% до 98% громадян, тоді як ще у 2021 р. ця позначка сягала 72,1%, (згідно з іншими даними – 51-54%). Також відбулися зміни, в національній самоідентифікації – 94% опитаних позиціювали себе громадянами України (Сімнадцяте загальнонаціональне опитування..., 2022; Комплексне дослідження...2023; 98% українців...2022).

Висновки та перспективи подальших розвідок з окресленої проблематики. Отже, проведене дослідження показує, що національна гордість відіграє неабияку роль у зміцненні державності. Національна гордість – це середня ланка у ланцюжку: патріотизм – національна гордість – націоналізм. Частково можна погодитися з дослідниками, що після 2014 р. основними факторами, які вплинули на формування національної гордості в Україні були – російська агресія, зміцнення державної мовної політики та подальше утвердження демократії. Своєю чергою варто відзначити, що з огляду на нормативно-правові документи, які визначали вектор гордості після 2014 року, окрім вказаних аспектів держава мала реалізувати низку комплексних програм і реформ, які б гартували у населення почуття гордості. Зокрема, вони охоплюють іміджевий, освітньо-культурний, інформаційний, інноваційний, космічний, туристичний та комеморативний

сектори. Як наслідок, започаткування комплексних заходів та реалізація цієї державної політики по вектору гордості сприяли тому, що в Україні почала зростати кількість, тих хто пишається Україною, сягнувши позначки 75-98%.

Водночас слід звернути увагу на досвід США, який показує, що для країни, яка перебуває у конфлікті такі показники є цілком нормальні, і можуть суттєво знизитися після завершення конфлікту. На додаток, світові тенденції показують, що у демократичних країнах упродовж останніх десятиліть суттєво знизився рівень національної гордості, особливо серед молоді.

Усе це підводить нас до думки, що після закінчення війни, Україні доведеться докласти чимало зусиль для збереження наявних показників національної гордості. Відсутність найпотужнішого агрегатора української національної гордості – зовнішньої агресії та повоєнні кризові явища можуть призвести до того, що показники національної гордості суттєво знизяться. Саме тому, держава змушена буде переглянути політику у цій площині. Буде доречно, якщо поряд з мовною політикою та вже започаткованими ініціативами по вектору гордості, держава зверне увагу на такі сфери, як військова, релігійна, цифрова, волонтерська діяльність, боротьба з корупцією, формування у населення правової культури та критичного мислення. Перші два чинники є вкрай важливими. По-перше, український воїн, який сьогодні є символом боротьби, відваги, незламності й гордості українського народу повинен й надалі бути прикладом гідності та гордості, адже неналежна увага до війська з боку держави сприятиме деморалізації не тільки особового складу, а й самого суспільства, яке звикло до героїчного образу воїна. По-друге, трансформації у православ'ї, які ми спостерігаємо сьогодні повинні не тільки призвести до втрати російського впливу у цій сфері, а й відновити історичне правонаступництво України на православні традиції, яким вже понад тисяча років.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. 98% українців пишаються тим, що є громадянами України. *Info Sapiens*, 23 серпня 2022. URL: <https://www.sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=241>.
2. Волосевич І. Україна: підсумки Революції Гідності. Як змінилася країна і народ. *Вокс Україна*, 31 серпня 2016. URL: <https://voxukraine.org/pre-and-post-war-ukraine-ua>.
3. Динаміка патріотичних настроїв українців: серпень 2018. *Соціологічна група «Рейтинг»*, 21 серпня 2018. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_patrioticheskikh_nastroeniy_ukraincev_avgust_2018.html.
4. Динаміка патріотичних настроїв: серпень 2013. *Соціологічна група «Рейтинг»*, 20 серпня 2013. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_patrioticheskikh_nastroeniy_avgust_2013.html.
5. Dowson C. Solidarity through National Pride: The Future of Catholic Politics in the 21st Century. *The Journal of Catholic Social Thought and Secular Ethics*: Vol. 8 : Iss. 2, 2019. URL: <https://researchonline.nd.edu.au/solidarity/vol8/iss2/1/>.
6. Звіт за результатами соціологічного дослідження щодо розвитку сфери національно-патріотичного виховання та стану сформованості громадянської ідентичності населення України. *Міністерство молоді та спорту України*. ТОВ «ФОРСЕРВІС ЮА СЕЙЛЗ». Київ, 2021. 68 с. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Patriotychno_vyhovannia/Soc_doslidzhennia/zvit.pdf.
7. Комплексне дослідження: як війна змінила мене та країну. Підсумки року. *Соціологічна група «Рейтинг»*, 21 лютого 2023. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_doslidzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html.
8. Коцур Л. Патріотичне виховання в сучасному світі: концепції та підходи. 8 *Міжнародний науковий форум Україна Польща «Освіта для миру»*: зб. наук. праць. 2019, №1. С. 643-661.

9. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641. *Наказ Міністерства освіти і науки України № 527*, 06 червня 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>.

10. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. *Закон України*, 13 грудня 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>.

11. Про Стратегію національно-патріотичного виховання. *Указ Президента України*, 18 травня 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#n15>.

12. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». *Указ Президента України*, 12 січня 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.

13. Сімнадцяте загальнонаціональне опитування: ідентичність. патріотизм. цінності (17-18 серпня 2022). *Соціологічна група «Рейтинг»*, 23 серпня 2022. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/s_mnadcyate_zagalnonac_onalne_opituvannya_dentichn_st_patr_otizm_c_nnost_17-18_serpnua_2022.html.

14. Сойчук Р. Теоретичні аспекти феномена «національна гордість». *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 2013. Вип. 17(2). 282-292. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17%282%29_33

15. *Український Інститут Книги*. Офіційний сайт, 2023. URL: <https://ubi.org.ua/uk>.

16. *Український Інститут*. Офіційний сайт, 2023. URL: <https://ui.org.ua/mission/>.

17. *Український Культурний Фонд*. Офіційний сайт, 2023. URL: <https://ucf.in.ua/>.

18. Фарінья К. Розвиток культурних та креативних індустрій в Україні. «*Культура і креативність*», 2017. 59. URL: https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Research/Creative%20Industries%20Report%20for%20Ukraine_UA.pdf.

19. Чим гордяться українці і росіяни і що для них означає патріотизм. *Соціологічна група «Рейтинг»*, 16 листопада 2010. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/chem_gordyatsya_ukraincy_i_rossiyane_i_cho_dlya_nih_oznachaet_patriotizm.html.

20. Beer T. Poll: U.S. National Pride Has Hit Its Lowest Point This Century. *Forbes*. 15 Jun, 2020. URL: <https://www.forbes.com/sites/tommybeer/2020/06/15/poll-us-national-pride-has-hit-its-lowest-point-this-century/?sh=106c939b4466>.

21. Brenan M. Record-Low 38% Extremely Proud to Be American. *Gallup*, June 29, 2022. URL: <https://news.gallup.com/poll/394202/record-low-extremely-proud-american.aspx>.

22. Dimitrova-Grajzl, V., Eastwood, J., Grajzl, P. The longevity of national identity and national pride: Evidence from wider Europe. *Research & Politics*, 3(2), 2016. URL: <https://doi.org/10.1177/2053168016653424>.

23. Evans M. D. R., Kelley J. National Pride in the Developed World: Survey Data from 24 Nations. *International Journal for Quality in Health Care* 14(3). September 2002. URL: https://www.researchgate.net/publication/31140476_National_Pride_in_the_Developed_World_Survey_Data_from_24_Nations.

24. Poll reveals sharp decline in national pride among American youth. *Pars Today*, 31 January, 2023. URL: <https://parstoday.ir/en/news/world-i195016-poll-reveals-sharp-decline-in-national-pride-among-american-youth>.

25. Silver L., Fagan M., Connaughton A., Mordecai M. Views About National Identity Becoming More Inclusive in U.S., Western Europe. *Pew Research Center*, May, 2021. 54. URL: https://www.pewresearch.org/global/wp-content/uploads/sites/2/2021/05/PG_2021.05.05_Cultural-Grievances_FINAL.pdf.

26. Smith, T. W., & Kim, S. National pride in comparative perspective: 1995/96 and 2003/04. *International journal of public opinion research*, 18 (1), 2006. 27-136. URL: <https://academic.oup.com/ijpor/article/18/1/127/797159>.

27. Smith T. W, Jarkko L. National Pride: A Cross-national Analysis / National Opinion Research Center (University of

Chicago). GSS Cross-national Report, No. May, 19, 1998. 50. URL: <https://gss.norc.org/Documents/reports/cross-national-reports/CNR19%20National%20Pride%20-%20A%20cross-national%20analysis.pdf>.

28. Tamiłina, L. The Dynamics of National Identity and Pride Formation in Ukraine. *MPRA*, Paper No. 111033, 2021. 31. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/111033/1/MPRA_paper_111033.pdf.

29. Ukraine NOW – Новий брендинг України. *Banda agency*, 2018. URL: <https://banda.agency/ukrainenow/>.

REFERENCES

1. *98% ukrainsiv pyshaiutsia tym, shcho ye hromadianamy Ukrainy* [98% of Ukrainians are proud to be citizens of Ukraine]. *Info Sapiens*, August 23, 2022. URL: <https://www.sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=241> [in Ukrainian].

2. *Volosevych I. (2016). Ukraina: pidsumky Revoliutsii Hidnosti. Yak zminylasia kraina i narod.* [Volosevych I. (2016). Ukraine: results of the Revolution of Dignity. How the country and the people have changed]. *Vox Ukraine*, August 31. URL: <https://voxukraine.org/pre-and-post-war-ukraine-ua> [in Ukrainian].

3. *Dynamika patriotychnykh nastroiv ukrainsiv: serpen 2018* [Dynamics of patriotic sentiments of Ukrainians: August 2018]. *Sotsiologichna hrupa «Reitynh»*, August 21, 2018. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dynamika_patrioticheskikh_nastroeniy_ukraincev_avgust_2018.html [in Ukrainian].

4. *Dynamika patriotychnykh nastroiv: serpen 2013* [Dynamics of patriotic sentiments: August 2013]. *Sotsiologichna hrupa «Reitynh»*, August 20, 2013. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dynamika_patrioticheskikh_nastroeniy_avgust_2013.html [in Ukrainian].

5. Dowson C. (2019). Solidarity through National Pride: The Future of Catholic Politics in the 21st Century. *The Journal of Catholic Social Thought and Secular Ethics*: Vol. 8 : Iss. 2. URL: <https://researchonline.nd.edu.au/solidarity/vol8/iss2/1/> [in Ukrainian].

6. *Zvit za rezultatamy sotsiologichnoho doslidzhennia shchodo rozvytku sfery natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ta stanu sformovanosti hromadianskoi identychnosti naselennia Ukrainy* [Report on the results of a sociological study on the development of the sphere of national-patriotic education and the state of formation of the civic identity of the population of Ukraine]. Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy. TOV «FORSERVIS YuA SEILZ». Kyiv, 2021. 68. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Patriotychne_vykhovannia/Soc_doslidzhennia/zvit.pdf [in Ukrainian].

7. *Kompleksne doslidzhennia: yak viina zminyla mene ta krainu. Pidsumky roku* [Comprehensive Study: How the War Changed Me and the Country. Results of the year]. Sotsiologichna hrupa «Reitynh», 21 February 2023. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html [in Ukrainian].

8. *Kotsur L. (2019). Patriotychne vykhovannia v suchasnomu sviti: kontseptsii ta pidkhody* [Kotsur L. (2019). Patriotic education in the modern world: concepts and approaches]. 8 Mizhnarodnyi naukovyi forum Ukraina_Polshcha «Osvita dlia myru». Zbirnyk naukovykh prats №1, 2019. 643-661.

9. *Pro deiaki pytannia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v zakladakh osvity Ukrainy ta vyznannia takym, shcho vtratyv chynnist, nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16.06.2015 № 641* [On some issues of national-patriotic education in educational institutions of Ukraine and the recognition as invalid of the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 16.06.2015 No. 641]. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 527, June 06, 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12> [in Ukrainian].

10. *Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukraïnskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti* [About the main principles of state policy in the sphere of the establishment of Ukrainian national and civil identity]. Zakon Ukrainy, December 13, 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> [in Ukrainian].

11. *Pro Stratehiiu natsionalno-patriotychnoho vykhovannia* [About the Strategy of National Patriotic Education]. Ukaz Prezydenta Ukrainy, May 18, 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#n15> [in Ukrainian].

12. *Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020»* [About the Sustainable Development Strategy «Ukraine – 2020»]. Ukaz Prezydenta Ukrainy, January 12, 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> [in Ukrainian].

13. *Simnadtsiate zahalnonatsionalne opytuvannia: identychnist. patriotyzm. tsinnosti (17-18 serpnia 2022)* [Seventeenth National Survey: Identity. patriotism. values (August 17-18, 2022)]. Sotsiolohichna hrupa «Reitynh», August 23, 2022. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/s_mnadcyate_zagalnonac_nalne_opituvannya_dentichn_st_patr_otizm_c_nnost_17-18_serpnya_2022.html [in Ukrainian].

14. *Soichuk R. (2013). Teoretychni aspekty fenomena «natsionalna hordist»* [Soychuk R. (2013). Theoretical aspects of the phenomenon «national pride»]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 2013. Vyp. 17(2). 282-292. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17%282%29__33 [in Ukrainian].

15. *Ukrainskyi Instytut Knyhy* [Ukrainian Book Institute]. Ofitsiinyi sait, 2023. URL: <https://ubi.org.ua/uk> [in Ukrainian].

16. *Ukrainskyi Instytut* [Ukrainian Institute]. Ofitsiinyi sait, 2023. URL: <https://ui.org.ua/mission/> [in Ukrainian].

17. *Ukrainskyi Kulturnyi Fond* [Ukrainian Cultural Fund]. Ofitsiinyi sait, 2023. URL: <https://ucf.in.ua/> [in Ukrainian].

18. *Farinia K. (2017). Rozvytok kulturnykh ta kreatyvnykh industrii v Ukraini* [Farinha K. (2017). Development of cultural and creative industries in Ukraine]. «Kultura i kreatyvnist», 59. URL: https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Research/Creative%20Industries%20Report%20for%20Ukraine_UA.pdf [in Ukrainian].

19. *Chym hordiatsia ukraintsi i rosiiany i shcho dlia nykh oznachaie patriotyzm* [What are Ukrainians and Russians proud of

and what patriotism means to them]. *Sotsiologichna hrupa «Reitynh»*, November 16, 2010. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/chem_gordyatsya_ukraincy_i_rossiyane_i_cho_dlya_nih_oznachaet_patriotizm.html [in Ukrainian].

20. Beer T. (2020). Poll: U.S. National Pride Has Hit Its Lowest Point This Century. *Forbes*. 15 Jun. URL: <https://www.forbes.com/sites/tommybeer/2020/06/15/poll-us-national-pride-has-hit-its-lowest-point-this-century/?sh=106c939b4466> [in English].

21. Brenan M. Record-Low 38% Extremely Proud to Be American. *Gallup*, June 29, 2022. URL: <https://news.gallup.com/poll/394202/record-low-extremely-proud-american.aspx> [in English].

22. Dimitrova-Grajzl, V., Eastwood, J., Grajzl, P. (2016). The longevity of national identity and national pride: Evidence from wider Europe. *Research & Politics*, 3(2). URL: <https://doi.org/10.1177/2053168016653424> [in English].

23. Evans M. D. R., Kelley J. (2002). National Pride in the Developed World: Survey Data from 24 Nations. *International Journal for Quality in Health Care* 14(3). September. URL: https://www.researchgate.net/publication/31140476_National_Pride_in_the_Developed_World_Survey_Data_from_24_Nations [in English].

24. Poll reveals sharp decline in national pride among American youth. *Pars Today*, 31 Jan, 2023. https://parstoday.ir/en/news/world-i195016-poll_reveals_sharp_decline_in_national_pride_among_american_youth [in English].

25. Silver L., Fagan M., Connaughton A., Mordecai M. (2021). Views About National Identity Becoming More Inclusive in U.S., Western Europe. *Pew Research Center*, May. 54. URL: https://www.pewresearch.org/global/wp-content/uploads/sites/2/2021/05/PG_2021.05.05_Cultural-Grievances_FINAL.pdf [in English].

26. Smith, T. W., Kim, S. (2006). National pride in comparative perspective: 1995/96 and 2003/04. *International journal of public opinion research*, 18 (1). 27-136. URL:

<https://academic.oup.com/ijpor/article/18/1/127/797159> [in English].

27. Smith T. W., Jarkko L. (1998). National Pride: A Cross-national Analysis / National Opinion Research Center (University of Chicago). GSS Cross-national Report, №. 19, May. 50. URL: <https://gss.norc.org/Documents/reports/cross-national-reports/CNR19%20National%20Pride%20-%20A%20cross-national%20analysis.pdf> [in English].

28. TAMILINA, L. (2021). The Dynamics of National Identity and Pride Formation in Ukraine. *MPRA*, Paper №, 111033. 31. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/111033/1/MPRA_paper_111033.pdf [in English].

29. *Ukraine NOW – Novyi brendynh Ukrainy* [New branding of Ukraine]. Banda agency, 2018. URL: <https://banda.agency/ukrainenow/> [in English].

АНОТАЦІЯ

Розкрито теоретико-методологічні підходи щодо розуміння феномену «національна гордість». З'ясовано, що найзмістовніше природу «національної гордості» розкривають дослідження закордонних авторів таких як Том В. Сміт, Ларс Яркко, Валентина Дімітрова-Грайзл, Джонатан Іствуд, Пітер Грейзл, Крістофер Доусон, Лариса Таміліна та інші. У своїх дослідженнях вони роблять наголос на тому, що національна гордість є вищою ніж патріотизмом, але водночас вона не є націоналізмом. Основним чинником, який сприяє формуванню національної гордості є зміцнення та стійкість національної ідентичності громадян, яка залежить від низки факторів. Досліджуючи формування національної гордості в незалежній Україні Лариса Таміліна виокремлює низку чинників, які сприяли утвердженню цього феномена в Україні після 2014 року – збройна агресія Російської Федерації, зміцнення позицій української мови та подальше зміцнення демократії. Окремо у статті приділена увага становищу національної гордості в США та деяких європейських країнах на сучасному етапі

розвитку. Виявлені тенденції свідчать про суттєве падіння показників національної гордості особливо серед молоді. Аналізуючи державну політику України по «вектору гордості», яку було започатковано у 2015 році з'ясовано, що окрім згаданих Ларисою Таміліною чинників вона передбачала започаткування цілого комплексу державних програм і реформ, покликаних сформувати у населення України стійку національну гордість. Результатом започаткованих ініціатив стало стрімке зростання національної гордості серед українців, про що свідчать соціологічні опитування. Виявлено, що повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року підняло рівень національної гордості до від 75 до 98% (за різними оцінками). Одночасно, у ході дослідження виявлено чинники, які можуть призвести до суттєвого зниження національної гордості та запропоновано шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: Україна, національна гордість, ідентичність, патріотизм, державотворення, національні інтереси.